

TÜRKİYE’DE TELEKOMÜNİKASYON SEKTÖRÜNE YÖNELİK VERGİSEL DÜZENLEMELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Fazlı YILDIZ, Yrd.Doç.Dr., Dumlupınar Üniversitesi Kütahya İİBF Maliye Bölümü, fyildiz43@hotmail.com

ÖZET: Ülkemizde ekonomik büyümenin önemli unsurlarından birisi olan telekomünikasyon sektöründe kullanıcı sayısındaki artış, vergi politikaları açısından sektörün öneminin artmasına neden olmuştur. 2000 yılından sonra farklı vergi kanunları ile yürürlüğe giren birçok düzenleme, telekomünikasyon sektöründe dolaylı vergi yüklerinin ve telekomünikasyon işletmecileri üzerindeki mali yükümlülüklerin artmasına, aynı zamanda mali yükümlülükler ile ilgili uygulamaların daha karmaşık hale gelmesine neden olmuştur. Bu yükümlülükler sektörde faaliyet gösteren işletmecilerin faaliyet türlerine göre de (sabit, mobil, internet, kablo TV vb.) farklılık göstermektedir. Türkiye’de telekomünikasyon sektöründeki vergi yükleri incelendiğinde; telekomünikasyon sektörünün sunduğu hizmetlerin yüksek gelirli kişiler tarafından talep edilen hizmetlermiş gibi değerlendirildiği için, söz konusu hizmetin maliyetinin aşırı vergi yükleriyle karşılandığı görülmektedir. Sektörün talep yapısı incelendiğinde; penetrasyon oranlarındaki artışla birlikte sektörde sunulan hizmetlerin farklı gelir düzeylerindeki kişiler tarafından da yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Telekomünikasyon sektöründe dolaylı vergi yüklerinin yüksekliği vergilemede adalet, eşitlik gibi temel prensipleri zedeleyen sonuçlar yaratacak niteliktedir. Telekomünikasyon sektöründe yapılacak vergi düzenlemelerinde ana hedefin, sektördeki vergi yüklerini azaltmak ve sabit, mobil, internet ile diğer elektronik haberleşme alt sektörleri arasındaki vergilendirme asimetrisini kaldırmak olmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Telekomünikasyon, Mobil Telekomünikasyon, Özel İletişim Vergisi, Vergi Yüğü.

311

THE EVALUATION OF TAXATIONAL REGULATIONS DEVOTED TO TELECOMMUNICATION SECTOR IN TURKEY

ABSTRACT: The increase in the number of users in telecommunication sector which is one of the most important element of economic growth in our country have raised the importance of the sector in terms of tax policies. After 2000, a lot of regulations come into force with different tax laws causes fiscal liabilities on telecommunication administrators and indirect tax burdens in telecommunication sector to increase and at the same time causes the applications related to fiscal liabilities to be more sophisticated. These liabilities also differs according to the kinds of actions (fixed, mobile, internet, cable TV etc.) of administrators who are in business in the sector. When tax burdens in telecommunication sector in Turkey are analyzed, it is seen that the cost of the telecommunication sector service is met by excessive tax burdens because of that the services provided by telecommunication sector are evaluated as if it is demanded by high-income persons. When the structure of the sector is analyzed, it is seen that with the increase in the rate of penetration the services provided by the sector is used intensively by the persons differen income level. The height of the indirect tax burdens in telecommunication sector has a character which can create the results damaged to basic principles such as equity, fairness in taxation. The main target of tax regulations which will be done in telecommunication sector should decrease tax burdens in the sector and should remove taxation asymmetry among fixed, mobile, internet and other electronic communication sub sectors.

Keywords: Telecommunication, Mobile Telecommunication, Special Communication Tax, Burden of Tax

GİRİŞ

“Bilginin hızla yayılması ve ekonomik hayattaki yerinin artmasıyla paralel bir şekilde önem kazanan telekomünikasyon sektörü, çağımızda ekonomik gelişmeye ivme kazandırma etkisi en yüksek sektörlerden birisi haline gelmiştir. Küresel ekonomide gözlenen entegrasyon ve az gelişmiş ülkelerin dışa açılma sürecinde, modern bir telekomünikasyon altyapısı tüm ulusal veya geniş çaptaki büyüme projesi için temel bir ön şart haline gelmiş, telekomünikasyon ve bilgisayar teknolojilerinin yakınsaması iletişim teknolojilerinin üretim sürecindeki rolünü artırmış bulunmaktadır” (Ariöz, 2005: 9). “Telekomünikasyon sektörü, bilginin etkin bir şekilde taşınması

bakımından bilgi toplumunun alt yapısının oluşturan, katma değer ve getirinin en yüksek olduğu bir sektördür” (DPT ÖİK Raporu, 2007: 10).

Bilgi iletişim teknolojileri (BİT) sektörü, sektörlerin üretkenliğine ve maliyet etkinliklerine katkıda bulunmasının yanında, rekabeti tetikleyerek, ülke ekonomilerinde inovasyon, verimlilik gibi temelleri güçlendirip ekonomik büyümeye katkı sağlamaktadır. BİT’in, yoksulluğu önlemekte, sağlık hizmetlerin yaygınlaşmasında ve eğitim olanaklarının artmasında olumlu katkıların olması BİT ile gelişmişlik arasındaki güçlü ilişkiyi göstermektedir (Yased, 2012: 60). “Telekomünikasyon sektörünün önemli bir diğer özelliği de, birçok sektörden farklı olarak, sektörde meydana gelen bir gelişimin diğer tüm sektörleri de olumlu yönde etkilemesi, diğer bir ifadeyle hızlandırıcı etkisinin bulunmasıdır” (Arıöz, 2005: 9).

Telekomünikasyon sektörünün gelişmesi ile birlikte söz konusu sektörde yer alan kurumların ve verilen hizmetlerin vergilendirilmesi konusu önem kazanmıştır. Özellikle bu sektörde sunulan hizmetlerden yararlanan kişilerin sayısının nüfusun önemli bir oranına ulaşmış bulunması, maliye ve vergi politikaları açısından konunun özellik arz etmesine sebep olmaktadır. Sektörde yer alan kurumların ve sunulan hizmetlerin vergilendirilmesi Türkiye’de oldukça karmaşık ve ayrıntılı bir yapıya sahiptir. Çeşitli dönemlerde yürürlüğe giren bir çok kanun ile sektöre ilişkin düzenlemelerin yapılmış olması, hem sektörün üzerindeki dolaylı vergi yükünü ağırlaştırmış, hem de vergi yapısının karmaşık bir hale gelmesine yol açmıştır (Ener, 2002: 1).

Bütün dünyada olduğu gibi ülkemizde de hızlı gelişme gösteren, yeni kullanım türleri ile birlikte birçok hizmet farklılaşmasına sebep olan telekomünikasyon sektörü üzerindeki vergi uygulamaları önem kazanmıştır. Sektördeki vergi ve diğer kamusal mali yükümlülükler (*Telsiz ruhsatname ve kullanım ücreti, hazine payı, BTK kurum masraflarına katkı payı, evrensel hizmet geliri*), hem devletin gelir kaynakları, hem de sektördeki işletmeler ile tüketiciler üzerindeki etkileri açısından önem ifade etmektedir. Bu çalışmada sırasıyla, Türkiye’de telekomünikasyon sektörünün yapısı incelendikten sonra, literatürde telekomünikasyon sektöründeki vergileme ile ilgili çalışmalara yer verilecektir. Devamında, Türkiye’de telekomünikasyon sektörü üzerinden alınan vergi ve diğer mali yükümlülükler telekomünikasyon sektörünün bileşenlerine (mobil, sabit, internet ve diğer elektronik haberleşme hizmetleri) göre ayrı ayrı olarak incelenecektir. Son olarak, telekomünikasyon sektöründeki toplam vergisel yükün boyutu farklı rasyolarla hesaplanıp Türkiye’de telekomünikasyon sektöründeki sektörel vergi yükü incelenmiştir.

312

TÜRKİYE’DE TELEKOMÜNİKASYON SEKTÖRÜNÜN YAPISI

Telekomünikasyon sektörünün içeriğine ilişkin literatürde farklı tanımlamalar mevcuttur. İçöz (2003), telekomünikasyon sektörünü; temel hizmetler, telekomünikasyon hizmetleri ve telekomünikasyon cihazları olarak sınıflandırmıştır (İçöz, 2003: 27-30). Çakal (1996) ise, telekomünikasyon sektörünü cihazların üretimi, temel telekomünikasyon hizmetleri, radyo ve televizyon yayın iletim hizmetleri ile katma değerli hizmetler olmak üzere dört ana bileşene ayırmıştır (Çakal, 1996: 49-50).

Yased (2012) çalışmasında; BİT sektörü bilgi teknolojileri ve iletişim sektörü olarak iki ana sektöre ayrılmıştır. Bilgi teknolojileri sektörü; yazılım, donanım ve bilişim hizmetleri olarak; İletişim sektörü ise mobil iletişim, sabit iletişim ve telekomünikasyon ekipmanları olarak üç alt sektörde gruplandırılmıştır (Yased, 2012: 12).

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) kamuoyu bilgilendirme amacı doğrultusunda yayımladığı üçer aylık raporlarında (bkz. BTK, 2013) ; sektörü “*Türkiye Elektronik Haberleşme Sektörü*” adıyla tanımlamakta ve sektörün bileşenlerini dört ana başlıkta oluşturmaktadır. Buna göre sektör; sabit telekomünikasyon hizmetleri, İnternet ve genişbant hizmetleri, mobil telekomünikasyon hizmetleri ve diğer hizmetlerden (alt yapı hizmetleri, kablolu yayın, uydu haberleşme, uydu platform, rehberlik, GMPCS –uydu üzeri mobil haberleşme hizmeti- ve OKTH –ortak kullanımlı telsiz hizmeti-) oluşmaktadır.

Günümüzde telekomünikasyon sektörü, bireysel haberleşme sağlamanın ötesinde, bilgi toplumunun temel altyapısını oluşturan stratejik bir sektör haline gelmiştir. Telekomünikasyon şirketleri 1990 öncesinde kamuya ait, geleneksel sabit telekomünikasyon hizmeti sunan şirketlerdi. Ancak, bu şirketler günümüzde mobil, İnternet, kablo TV, elektronik ticaret vb. yeni ekonominin birçok alanında faaliyet gösteren bir yapıya dönüşmüşlerdir. Bu süreçte sektörün kamuya ait tekeli yapısı yerini özelleştirme, liberalizasyon ve birleşmeler yoluyla konsolidasyona bırakmıştır. Telekomünikasyon sektöründe, tekeli yapıların ortadan kalkmasıyla sektörün rekabete açıldığı,

kamudaki “*politika belirleme, düzenleme yapma ve işletme*” işlevlerinin birbirinden ayrıldığı ve her bir işlevin bağımsız düzenleyici kurumlar eliyle gerçekleştirildiği bir süreç ortaya çıkmıştır (Turgut, 2003: 61-62).

Haberleşme sektörü diğer sektörler hizmet veren bir sektör olduğundan, sektörün büyümesinin ekonominin bütününde ve devletin vergi gelirleri üzerinde pozitif etkiler ortaya çıkarması beklenir. Taş (2007) tarafından yapılan bir araştırmada; gelişmekte olan ülkelerde GSM abonelerinde %10 düzeyinde meydana gelecek bir artışın, ülkelerin GSMH’sında %1.2’lik artış etkisi meydana getireceği ifade edilmiştir. Buna göre yapılan bir hesaplamada, Türkiye’de 2007 yılında GSMH’nın %1.2 artmasının vergi gelirleri üzerinde 1 milyar dolarlık artış etkisi yaratacağı hesaplanmıştır (Taş, 2007: 22).

“Telekomünikasyon sektörüne yönelik literatürde yapılmış olan çalışmalarda; özelleştirme, serbestleşme ve düzenlemenin birbirinden tamamen ayrılamayacağı, sektörde üretkenlik, istihdam ve kalite alanında olumlu değişimlerin sadece özelleştirme ile sağlanamayacağı, beraberinde düzenleyici kurumların oluşturulması ve rekabetçi uygulamaların desteklenmesi gerektiği değerlendirilmiştir” (Oruç vd., 2003a: 25-26). “Özelleştirme faaliyetleri ile devletlerin ekonomi içindeki yeri giderek azalırken, telekomünikasyon, enerji ve bankacılık gibi sektörlerde düzenleme yapma ihtiyacı da artmaktadır” (Petek, 2002: 32). Telekomünikasyon sektöründe düzenleyici kurumun varlığına ilişkin nedenler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Oruç vd., 2003b: 9-10):

- Rekabete geçiş sürecinde bazı temel konularda sektöre özgü teknik uzmanlık ihtiyacı duyulması,
  - Rekabetin gelişmesine sebep olan ortamın oluşturulabilmesi için gelişmişlik kurallarının ortaya konulmasına ihtiyaç duyulması,
  - Rekabete ilişkin politikalar yanında devlet tarafından önemli görülen evrensel hizmet, ulusal güvenlik ve denetim gibi faaliyetlerin de yerine getirilme zorunluluğu,
  - Ara bağlantı, hizmet kalitesi, lisans koşullarının uygulanması gibi hususların sürekli ele alınması gerekliliğidir. Bu özel konular, ekonomiye hitap eden genel rekabet otoritesi bulunsa dahi, telekomünikasyon düzenleyici kurumunun çok önemli roller üstlenebileceğini göstermektedir.
20. yüzyılın son on yılında telekomünikasyon sektöründe hızlı değişiklikler yaşanmıştır. Devlet tekelindeki telekom operatörleri özelleştirilmiş, rekabete açma ve deregülasyon politikaları telekomünikasyon alanında hızla yayılmıştır. Telekomünikasyon piyasasındaki bu değişiklikler birçok değişik nedenlerin sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu nedenler (Erol, 2003: 63-64):
- Serbestleştirilmiş bir telekomünikasyon piyasasının daha hızlı gelişen, yenilenen ve müşterilere daha iyi hizmet veren bir yapısının olması,
  - Telekomünikasyon alanında özel sektör yatırımlarını genişletmeye ve yeni servisleri ortaya çıkarmaya olan ihtiyaçlar,
  - İnternet alanındaki gelişmeler,
  - Telekomünikasyon piyasasını yeni hizmet sunucuları ile tanıştıran ve sabit şebekeye alternatif sağlayan, mobil ve kablosuz servislerde yaşanan gelişmelerdir.

Dünya’da BİT sektörünün geneli incelendiğinde; iletişim sektörü toplam sektörün %59’luk kısmını oluşturmakta, alt sektörler içinde de %27’lik pay ile mobil iletişim ilk sırada gelmektedir. Türkiye 1.2 trilyon dolar büyüklüğündeki Avrupa BİT pazarının %2’sini, 4.1 trilyon dolarlık global pazarın da %0.75’ini temsil etmektedir (Yased, 2012: 14-15). İletişim sektöründe nüfus üstünlükleri sayesinde en büyük paya Asya Pasifik ülkeleri sahiptir. İletişim pazarı içinde en geniş alt sektör mobil iletişim hizmetleri sektörüdür. Tüm dünyada 6 milyar kullanıcı sayısına ulaşan mobil operatörler mobil genişbant ve katma değerli hizmetler ile büyümeye devam etmektedirler. 780 milyar dolarlık sabit iletişim pazarı ise en yavaş büyüyen sektördür. Sabit iletişim sektörü tüm dünyada doygunluğa ulaşmış, yerini ikamesi olan mobil iletişime bırakmıştır. Tüm dünyada sabit hat penetrasyon oranı 2005 yılında %19.3 iken, bu oran 2011 yılında 2001 yılındaki seviyesine gerileyerek %16.6 olmuştur. 2011 yılı sonu itibarıyla 501 milyar dolar büyüklüğündeki telekomünikasyon ekipmanları pazarının %57’lik kısmını mobil cihazlar oluşturmaktadır (Yased, 2012: 18).

Tablo 1: Türk Telekomünikasyon Sektöründeki Ana Gelişmeler

Yıl	Telekomünikasyon Sektöründeki Gelişmeler
1936	Posta ve Telgraf ve Telefon İdaresi 2290 sayılı Kanunla kurularak ülke çapında telekomünikasyon hizmetlerini sağlamakla görevlendirilmesi
1994	4000 sayılı Kanunla birlikte bir iktisadi devlet teşekkülü olarak Türk Telekomünikasyon A.Ş.'nin kurulması
	Katma değerli telekomünikasyon hizmetlerinin sunulması için lisans verilmesinin yolu açılmış, gelir paylaşımı esasına dayanacak şekilde mobil operatörler (Telsim ve Turkcell) ve kablo-TV operatörleri faaliyetlerine başlaması
2000	Telekomünikasyon Kurumunun (bugünkü adıyla BTK) kurulması
	Telsim'in GPRS hizmeti başlatması
2001	Turkcell'in BTK tarafından etkin pazar gücüne sahip mobil operatör olarak belirlenmesi
	Turkcell'in mobil internet hizmetleri başlatması
	Aria ve Aycell'in GSM 1800 Hizmetine başlaması
2003	Türk Telekom'un ADSL hizmeti başlatması
	Aria ve Aycell'in Avea adıyla birleşmesi
	Telsim Hisselerinin TMSF'ye devri
2004	UMTH sabit ses pazarının rekabete açılması
2005	Türk Telekom'un özelleştirilmesi: Oger Telekom'un T.Telekom'un %55'ini satın alması
	Telsim'in Vodafone tarafından satın alınması ve Vodafone'un Türkiye pazarına girişi
2008	Turkcell, Vodafone ve Avea'ya 3G lisanslarının verilmesi
	Şehir içi sabit ses pazarının rekabete açılması
	Mobil numara taşınabilirliğine geçiş
	Yeni Elektronik Haberleşme Kanunu'nun kabul edilmesi
2009	Sabit numaralarda numara taşınabilirliğinin başlaması
	3G hizmetlerinin başlaması
2010	Ön ödemeli ücretlendirmelerde "kontör" den TL uygulamasına geçiş
	Yalnız ADSL uygulamasının başlaması

Kaynak: YASED (2012), "2023 Hedefleri Yolunda Bilgi ve İletişim Teknolojileri Raporu", s.25'ten yararlanılmıştır.

Türkiye'de BİT sektörü, 2011 yılı sonu itibarıyla 30 milyar dolarlık bir büyüklüğe ulaşmıştır. Pazarın %71'lik kısmını 21 milyar dolar ile iletişim sektörü oluştururken, bilgi teknolojilerinin payı 9 milyar dolar ile %21'dir. 2010 yılında Türkiye'de BİT sektörünün GSYİH içindeki payı %3.5 iken, Güney Kore'de %19, İsrail, Hindistan, Meksika ve Polonya'da %5'ler düzeyindedir (Yased, 2012: 19). Türkiye'de Ağustos 2013 tarihi itibarıyla Türkiye'de elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren işletmeciler sayısı 477, bu işletmelere verilen yetkilendirme sayısı 768'dir (BTK, 2013: 13).

Türkiye'de mobil telekomünikasyon pazarında 1990'ların sonundan itibaren hızlı bir gelişme gözlemlenmektedir. ITU (Uluslararası Telekomünikasyon Birliği) istatistiklerine göre; 2004 yılından 2008 yılına kadar sırasıyla mobil penetrasyon oranları, yüzde 49.1, 61.28, 73.05, 84.89 ve 89.05'dir (ITU, 2009). Haziran 2013 itibarıyla Türkiye'de yaklaşık %89,9 penetrasyon oranına karşılık gelen toplam 68.025.878 mobil abone bulunmaktadır (BTK, 2013: 47).

2013 yılı ikinci çeyrek itibarıyla 13.959.365 sabit telefon abonesi bulunan Türkiye'de penetrasyon oranı bir önceki çeyreğe göre %0,52 artarak yaklaşık %18,46 seviyesine yükselmiştir. Türkiye'de ortalama hane halkı büyüklüğünün 3,69 olduğu göz önünde bulundurulduğunda sabit telefon hizmetlerinin Türkiye'nin önemli bir kesimine ulaştığını söylemek mümkündür. Sabit telekomünikasyon pazarında sağlanan gelirlerin %85'lik kısmı Türk Telekom'a, %15'lik kısmı ise diğer sabit telefon hizmetleri işletmecilerine aittir (BTK, 2013: 25-28).

2008 yılında 6 milyon genişbant internet abonesi bulunmaktayken dört yılı aşkın bir sürede üç buçuk kattan fazla artışla 2013 yılı ikinci çeyrek sonu itibarıyla 20,5 milyonu geçmiştir. 2013 yılı ikinci çeyreği itibarıyla genişbant pazarında dikkat çeken en önemli gelişme xDSL ve kablo internet abone sayılarının düşmesinin yanında, mobil ve özellikle fiber internet abone sayılarında artışın devam etmesidir. Toplam internet abone sayısının yıllık artış oranı yıllık yaklaşık %12'dir (BTK, 2013: 38).

Tablo 2: Telekomünikasyon Sektöründe Yıllık Gelir Bilgileri (Net Satışlar TL)

		2011	2012
Sabit	Türk Telekom	7.374.599.666	7.253.226.575
	Turkcell	8.332.040.983	8.828.290.710
MOBİL	Vodafone	3.741.607.933	4.380.371.258
	Avea	2.906.743.653	3.354.467.547
	TOPLAM (sabit+mobil)	22.354.992.235	23.816.358.102
Diğer İşletmeciler	İSS (İnternet Ser.Sağ.)	3.305.337.762	4.301.963.631
	STH (Sabit Tel.Hizm.)	464.843.229	701.727.609
	Altyapı	465.599.939	571.059.398
	Uydu Haberleşme	154.548.388	250.182.548
	Rehberlik	76.607.221	82.667.281
	Kablo TV	199.984.148	354.650.923
	GMPCS	15.319.180	14.943.831
	OKTH	7.513.069	9.752.793
	TOPLAM	4.689.752.936	6.286.948.014
<i>Genel TOPLAM</i>		<i>27.044.745.171</i>	<i>30.103.306.116</i>

Kaynak: BTK (2013), “Türkiye Elektronik Haberleşme Sektörü 3 Aylık Pazar Verileri Raporu”, s.14 ve 17’deki verilerden derlenmiştir.

Tablo 2’de Türkiye’de elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin gelirleri gösterilmiştir. 2011 ve 2012 yılları arası değişim incelendiğinde elektronik haberleşme sektöründe işletmelerin yıllık gelirlerinde (Türk Telekom hariç) artış olduğu görülmektedir. 2012 yılı itibariyle Türk Telekom ve mobil operatörlerin gelirleri toplamı 23.816.358.102 TL’dir. Bu rakam sektörün toplam büyüklüğünün %80’ine karşılık gelmektedir. Diğer işletmecilerin pazardaki payı ise %20’dir. 2012 yılında toplam gelirlerin yaklaşık %29,33’ünü Turkcell, %24,09’unu Türk Telekom, %14,55’ini Vodafone, %11,14’ünü Avea ve %20,88’ini diğer işletmeciler elde etmiştir (BTK, 2013: 15).

315

Tablo 3: Telekomünikasyon Sektöründe Yıllık Kâr ve Yatırım Bilgileri (TL)

YATIRIM		2011	2012
Sabit	Türk Telekom	1.371.661.333	1.430.588.567
	Turkcell	894.292.038	947.118.056
MOBİL	Vodafone	799.790.152	588.602.245
	Avea	799.871.483	756.699.110
	Diğer İşletmeciler	1.735.048.428	2.038.541.346
Toplam		5.600.663.434	5.761.549.324
NET KÂR		2011	2012
Sabit	Türk Telekom	2.468.971.871	2.995.771.673
	Turkcell	2.262.195.067	2.421.010.843
MOBİL	Vodafone	-696.907.047	-91.669.117
	Avea	-1.054.556.808	-752.521.475

Kaynak: BTK (2013), “Türkiye Elektronik Haberleşme Sektörü 3 Aylık Pazar Verileri Raporu”, s.16 ve 18’deki verilerden derlenmiştir.

Tablo 3’de Türkiye’de elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin yıllık yatırım ve net kârları verilmiştir. İşletme bazında sektörün en büyük yatırımcı kuruluşu Türk Telekom ve Turkcell’dir. Aynı şekilde kârlılık rakamlarına bakıldığında her iki işletmenin de kârlılık düzeyinin yüksek olduğu görülmektedir. Vodafone ve Avea’nın hem yıllık yatırım tutarlarında, hem de kârlılık seviyelerinde azalışlar gözlemlenmektedir. Diğer işletmecilerin ise toplamda yatırımlarında artış sürmektedir.

TELEKOMÜNİKASYON SEKTÖRÜNDE VERGİLEME ÜZERİNE İNCELENMİŞ ÇALIŞMALAR

2006 yılında dünya nüfusunun yüzde 80'ini oluşturan 50 ülke arasında, cep telefonu kullanımı üzerinden alınan vergilerle ilgili yapılan araştırmada, Türkiye cep telefonu görüşmeleri üzerinden ödenen vergilerde en çok vergi alan ülkedir. Türkiye'de cep telefonu kullanımında ödenen vergiler, 50 ülke ortalamasının 3 katından fazladır. Örneğin, Çin ve Suriye'de %3, Nijerya, Malezya ve Angola'da cep telefonu kullanımında vergi oranı %5'tir. 50 ülkenin tamamı ele alınarak yapılan hesaplamada ise, ortalama vergi oranı %17.1'dir. Türkiye'de bu oran %50'lerin üzerindedir. Türkiye'ye en yakın oran ise Uganda (%30), Brezilya (%28,5) ve Zambia'da (%28)'dir (Kızılot, 2007c).

GSMA (2007) tarafından yapılan bir çalışmada, tüketici ve ithalat vergisi oranlarının azaltılmasının cep telefonu penetrasyonu ve kullanımı ve sonrasında vergi gelirleri ile GSMH üzerindeki ortaya çıkaracağı etki incelenmiştir. Araştırma kapsamındaki 101 ülke dünya nüfusunun %84'ünü oluşturmaktadır. Araştırma kapsamındaki gelişmekte olan ülke (Güney Sahra Afrika, Güney Amerika, Magrep, Ortadoğu ve Asya Pasifik) setinin sonuçları, cep telefonu penetrasyonundaki %10'luk bir artışın, GSMH'da %1.2'lik artışa, ayrıca veri setindeki AB 15 ülkeleri, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri için cep telefonu penetrasyonundaki %10'luk bir artışın, GSMH'da %0.6'lık bir artışa etki edeceği sonucuna ulaşılmıştır (GSMA, 2007: 31-34). Raporda, vergi oranlarında bir önceki yıla göre %10'luk bir indirimin, Türkiye'de abone sayısında %0.95'lik bir artışa ve toplam vergi hasılatında %1.5-%2 aralığında gelir kaybına neden olabileceği öngörüsünde bulunulmuştur (GSMA, 2007: 65-66).

Avrupa, Merkezi ve Doğu Avrupa, Afrika, Latin Amerika ve Asya'dan 111 ülkeyi kapsayan GSMA (2011) çalışmasında; 2007 yılında %17 civarında olan toplam mobil mülkiyet maliyeti ortalama oranı %18.14'lere yükselmiştir. Mobil telekomünikasyonda toplam mobil mülkiyet maliyetin en yüksek olduğu ülkeler Türkiye (%48.2), Gabon (%37.2), Pakistan (%31.6) ve Yunanistan (%30.4)'tür (GSMA, 2011: 6). 2007 yılında %16.91 olan toplam mobil kullanım maliyeti ortalama 2011 yılında %17.97'ye yükselmiştir. Mobil kullanım maliyetinin en yüksek olduğu ülkeler, Türkiye (%47.61), Gabon (%36), Yunanistan (%31) ve Pakistan (%31)'dir. Mobil kullanım maliyetinin en düşük olduğu ülkeler ise, İran (%1.5), Çin Halk Cumhuriyeti (%3) ve Yemen (%5)'tir (GSMA, 2011: 28).

30 ülke arasında 2012 yılına ilişkin yapılmış bir başka çalışmada, mobil telekomünikasyon üzerinde %48.2 ile vergi yükü en yüksek ülke yine Türkiye'dir. Bu çalışmada mobil telekomünikasyon sektöründe vergi yükleri; Yunanistan (%30.4), İngiltere (%20), İtalya (%24.4) ve Kazakistan (%12)'dir (GSMA, 2012a: 30). GSMA için Deloitte tarafından yapılan kıyaslama çalışmasına göre, Türkiye'deki mobil telekomünikasyon sektörü, araştırmaya dahil edilen ülkeler arasında, mobil hizmet maliyetleri olarak en yüksek vergilendirmeyi ortaya koymaktadır. Türkiye'deki vergilendirme, Toplam Mobil Mülkiyet Maliyetinin (TMMM) tüm bileşenlerini etkilediği için hem TMMM'nin bir parçası olarak, hem de Toplam Mobil Kullanım Maliyetinin (TMKM) yüzdesi olarak dünya genelindeki en yüksek vergilerdir. Türkiye, global olarak vergilendirme konusunda birinci sıradadır. Ortalama olarak, TMMM'nin bir bölümü olarak vergi, 2011 yılında küresel olarak %18.2 iken Türkiye'de bu miktar %48.2'dir. Kullanım maliyetinin bir kısmı olarak vergi, 2011 yılında Türkiye'de %47.6 iken küresel ortalama %18 idi. Türkiye'de cihaz maliyetinin %38'i, 2011 yılındaki vergiye atfedilebilirken, cihaz maliyetinin bir bölümü olarak ortalama global vergilendirme %23.3'tür (GSMA, 2012a: 29-30).

Bağdadioğlu ve Çetinkaya (2008), mobil telekomünikasyon sektöründe en yüksek vergi yüklerini taşıyan Türkiye'ye ilişkin yaptıkları çalışmada; sektörde vergi oranlarında yapılacak olan bir indirimin vergi gelirleri üzerindeki etkisinin daha yüksek olacağı tesbitinde bulunmuşlardır. Vergi oranlarında yapılacak bir indirimin fiyatlara doğrudan yansıtılması durumunda, fiyatlarda meydana gelecek azalışın mobil telefon kullanım süreleri, abone sayıları ve GSYİH üzerinde de olumlu etkilerinin olacağı ifade edilmiştir. Araştırma sonucunda Türkiye'de mobil telekomünikasyonda fiyat esneklik katsayıları -1,3 ve -1,6 olarak bulunmuştur. Araştırmada, 2009-2013 yılları arasında mobil telekomünikasyon sektöründe özel iletişim vergisinin beşer dilimlik indirimlerle aşamalı olarak yürürlükten kaldırılması durumunda ortaya çıkabilecek vergi kaybının, telefon kullanım süreleri, abone sayısında ortaya çıkacak olumlu etkiyle telafi edilebileceği ve toplam etki bakımından da gelirlerde artış ortaya çıkaracağı tahmin edilmiştir. Aynı zamanda, vergi indirimi ile mobil hizmetlerin fiyatlarında meydana gelecek indirimin ekonomiye mobil katma değerli hizmetlerin daha yaygın kullanımı ve ticari işlemlerin eksiksiz kayıt altına alınmasından dolayı kayıtdışılığın önlenmesi gibi dolaylı katkıları olabilir (Bağdadioğlu ve Çetinkaya, 2008: 26).

Türkiye'de mobil iletişime ilişkin vergilerdeki indirimin devlet gelirleri üzerinde ve mobil penetrasyon, 3G penetrasyonu, abone başına kullanım, toplam kullanım ve ahize (cihaz) satışları üzerindeki etkisinin ölçüldüğü (GSMA, 2012a) bir araştırmada; ilk abonelik ücretlerinin kaldırılması, özel iletişim vergisi sabit tutarında indirim

yapılması, özel iletişim vergisinin mobil ve sabit telekom hizmetlerinde %15 olarak uygulanması durumunda: Mobil ve 3G penetrasyon oranlarının her yıl %5 oranında artış göstereceği bunun da daha düşük gelirli kişilerin pazara erişimlerini arttıracığından dolayı tüketici tabanında artışa neden olacağı beklenmektedir. Pazara giren abone sayısındaki artış, telefon satışlarında %10 ve akıllı telefon satışlarında %7 oranında artışa neden olacaktır. Simülasyon çalışması sonucunda ulaşılan bir diğer sonuç da; 3G abonelerindeki artışla birlikte yıllık toplam veri kullanımında %5'lik bir artışın olabileceğidir (GSMA, 2012a: 40-45).

Dickgreber ve Matsson (2013) tarafından yapılan bir çalışmada; 2012 yılı uygulamaları dikkate alınarak 27 Avrupa Birliği üyesi devlet, İsviçre, Norveç ve Sırbistan'da telekomünikasyon sektörü üzerindeki kamu vergi ve mali yükümlülüklerin etkileri incelenmiştir. Araştırma sonuçları ortalama dakika başı fiyatların %12 ile %40'ı arasındaki bir bedelin kamusal yüklerden oluştuğunu göstermektedir. Araştırma kapsamındaki ülkelerdeki kamusal vergi vb. mali yüklerin ortalama payı ise %24'tür (Dickgreber ve Matsson, 2013: 2). Dickgreber ve Matsson (2013) çalışmasında; vergi vb. mali yükümlülükler (KDV, sosyal vergiler, şirket vergileri, sektöre özel ödemeler vb.) dahil edildiğinde veya dışlandığında ortalama dakika başı görüşme bedelinin en yüksek olduğu ülkeler Yunanistan, İrlanda ve İsviçre, en düşük olduğu ülkeler ise Sırbistan, İsveç ve Polonya'dır. Kamusal yüklerin en yüksek olduğu ülkeler ise Yunanistan, Portekiz ve İrlanda'dır. Bu ülkelerde sırasıyla dakika başına ortalama fiyat içinde 10.2, 6.0 ve 5.8 (EUR cents)'dir. Kamusal yüklerin en düşük olduğu ülkeler ise İsveç, Sırbistan ve Polonya'dır. Bu ülkelerde sırasıyla dakika başına ortalama fiyat içinde 1.6, 1.5 ve 1.4 (EUR cents)'dir (Dickgreber ve Matsson, 2013: 4). Aynı araştırma sonuçlarına göre; ortalama dakika başı fiyatın Macaristan (%40), Yunanistan (%36), Portekiz(%27), Danimarka (%27), İspanya (%26), Norveç (%26), Fransa (%24), Almanya (%23), Avusturya (%22), İngiltere (%20), Bulgaristan (%19) ve İsviçre'de (%12)'lik kısmı toplam kamusal yükümlülükler olarak ödenmektedir (Dickgreber ve Matsson, 2013: 5). Türkiye'de ise bu oran %50'nin üzerindedir (bkz. Tablo 5).

Uganda İletişim Komisyonu için Hisali (2007) tarafından yapılan araştırmada; mobil ve sabit telefon hizmetlerinde fiyat ve penetrasyon esneklikleri incelenmiştir. Mobil iletişimde kullanım dakikası ile dakika başı fiyat esneklik katsayısı -0,375 olarak bulunmuştur. Aynı çalışmada sabit hat hizmetleri için de benzer değer elde edilmiştir. 2007-2010 yıllarına yönelik yapılan simülasyon çalışmasında her yıl vergi oranlarında yapılacak %1'lik indirimin 2006 yılında Uganda'da %7 civarında olan penetrasyon oranını %17'lere yükseltebileceği sonucuna ulaşılmıştır. Hisali (2007) araştırma sonucunda, vergi oranlarında yapılacak düşük indirimlerin sektördeki hizmet kullanımlarında ortaya çıkaracağı artış ile kamu gelirlerinde ve genel verimlilik oranlarında büyük artışlara sebep olabileceği değerlendirilmesini yapmıştır.

GSMA (2012b) tarafından Deloitte'ye yaptırılan bir çalışmada, son on yılda Latin Amerika ülkelerinde mobil penetrasyon oranlarında artışın olduğu tesbit edilmiştir. 2011 yılında, Latin Amerika ülkelerinde mobil operatörlerin ve mobil operatörlerle ilişkili ekosistemin yaklaşık kamusal gelir katkısı 54 milyar dolardır. Bu 2008 yılına göre %30'luk bir artışa karşılık gelmektedir. 2011 yılındaki bu gelirin, 22.6 milyar\$'ı doğrudan mobil operatörlerden, 16 milyar\$'lık kısmı mobil operatörlerle ilişkili ekosistemden ve 15.4 milyar\$'lık kısmı ise ekonomide geniş çarpan etkisi ile ortaya çıkan gelirlerden oluşmaktadır (GSMA, 2012b: 6).

Latin Amerika ülkelerinde tüketici vergilendirmesi tüm mobil paket bileşenlerini etkilemektedir. Satış vergilerinin oranları bölgede ülkelere göre farklılık göstermektedir. Örneğin; Brezilya ve Kolombiya'da mobil tüketiciler üzerinde satış vergilerinin oranı diğer vergi oranlarından daha yüksektir. Brezilya'da normal satış vergileri oranı %17 iken mobil servislerde ortalama oran %27, Kolombiya'da ise standart oran %16 iken mobil çağrılarda bu oran %20'dir. Mobil hizmetlerin tüketimi üzerine ek vergilerin oranı Panama (%5), Arjantin (%4.17), Meksika (%3), Uruguay, Şili, Peru ve Ekvator'da ise (%0)'dır (GSMA, 2012b: 9). Latin Amerika ülkelerinden Arjantin, Brezilya ve Kolombiya'da kurumlar vergisi oranları daha yüksektir. Genellikle bütün sektörlerde aynı kurumlar vergisi uygulaması varken, Panama'da mobil operatörler, diğer sektörlerdeki şirketlere göre daha yüksek kurumlar vergisi ödemektedirler (GSMA, 2012b: 11).

Avrupa genelinde birçok ülkede mobil penetrasyon yüzde yüz seviyesini aşmış durumdadır. Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Güney Kıbrıs, Letonya, Litvanya, Malta, Slovenya, Slovakya ve Ukrayna mobil penetrasyon oranlarını hızlı arttıran ülkelerdir. Bu ülkelerdeki penetrasyon oranlarının yükselmesinin temel nedeni vergi oranlarında gerçekleştirdikleri indirimlerdir. Örneğin; Slovakya'da 1996 yılından 2004 yılına kadar mobil iletişimdeki KDV oranını %25'ten %19'a indirmiş, aynı dönemde mobil penetrasyon oranı %70'ten %90'lara çıkmıştır. Çek Cumhuriyeti mobil iletişimdeki KDV oranını %22'den %19'a indirmiş ve mobil penetrasyon oranı %120'ler seviyesindedir. Romanya 1998 yılında mobil iletişim KDV oranını %18'den %22'ye yükseltmiş, 2000

yılında ise tekrar %19'a indirmiştir. KDV indiriminden önce %10 olan mobil penetrasyon oranı, %80'lerin üzerine çıkmıştır (<http://www.euractiv.com.tr/>: 05.11.2013).

GSMA (2011) çalışmasında; mobil telekomünikasyon cihazları üzerindeki ortalama vergisel maliyet %23.9'dur. Cihazlarda vergi maliyetinin en yüksek olduğu ülkeler Gabon (%79.86), Nijer (%65.99), Arjantin (%62.21)'dir. Araştırma kapsamındaki 11 ülkede maliyet %40'ın üzerindedir. Türkiye'de ise bu oran %38'dir. Cep telefonları hala bazı ülkelerde (Gabon gibi) lüks mal gibi değerlendirilip üzerinden ilave sabit vergiler tahakkuk ettirilmektedir. Yine araştırma kapsamındaki Zambiya, Pakistan ve Bangladeş'de de telefon cihazları üzerinde ilave özel vergiler vardır (GSMA, 2011: 11). Avrupa ülkelerinde, mobil mülkiyet, kullanım ve cihaz maliyetleri üzerinde vergi etkisi aynı orandadır. Diğer ülkelerde ise, cihaz maliyetleri içindeki vergi kullanım üzerindeki vergilerden daha yüksektir. Avrupa birliği ülkelerinde (EU 27 +2), mobil kullanım, mülkiyet ve cihaz bedellerinde yaklaşık vergisel maliyet oranı %20 iken, Afrika ülkelerinde mobil kullanım ve mülkiyet %19, cihaz bedellerindeki vergisel maliyet %29'dur. Latin Amerika ülkelerinde mobil kullanım ve mülkiyet %16, cihaz bedellerindeki vergisel maliyet %27'dir (GSMA, 2011: 13). Bu durum ülkeler arasında mobil hizmetlerde dengesiz bir vergileme profilinin varlığını göstermektedir. Gelişmekte olan pazarlarda diğer mobil maliyetlere göre mobil cihazlardaki vergilerin maliyetler içinde daha yüksek değerde olduğu gözükmemektedir (GSMA, 2011: 14).

VERGİ YÜKÜ VE TÜRKİYE'DE TELEKOMÜNİKASYON SEKTÖRÜNDE VERGİSEL DÜZENLEMELER

Vergi Yüğü

“Vergi, yükümlülerin gelir, servet veya harcamaları üzerinden alınmaktadır. Milli ekonomi açısından vergi yükü; “*vergi ve diğer kamu gelirlerinin gayrisafi yurt içi hasılaya oranı*”, iken bireysel planda vergi yükü, “*vergi yükümlülerinin ödedikleri vergilerin gelirlerine olan oranı*” olarak tanımlanmaktadır” (Türk, 1992: 224). “Vergi yükü, bir ekonomide kaynakların ne kadarlık kısmının devlet ve diğer kamu kuruluşları tarafından vergi ve diğer yasal yükümlülük adlarıyla alındığını göstermektedir” (Bilici, 2007: 150). Vergi yükü analizleri, alınan vergilerin bireyler arasında, bölgeler-sektörler arasında ve gelir grupları arasında yol açtığı vergi adaleti sorunlarını ortaya çıkarmakta yardımcı olmasından dolayı anlamlı ve önemlidir” (Eş, 2002: 219). Günümüzde ekonomik istikrar, ekonomik gelişme ve gelir dağılımı gibi konularda vergi politikalarının belirlenmesi için kullanılan veri ve hesaplama yöntemlerine göre farklı vergi yükü hesaplaması yapılmaktadır. Bunlar: Toplam vergi yükü, bölgesel vergi yükü, sektörel vergi yükü, gelir gruplarına göre vergi yükü, kişisel vergi yükü, net vergi yükü ve gerçek vergi yüküdür (MB-APK, 1986: 16).

Toplam vergi yükü, ödenen vergilerin GSYİH'ya oranlanmasıyla elde edilen bir değerdir. Toplam vergi yükü, herhangi bir toplumun belirli bir dönemde vergi ödeme kapasitesinin belirlenmesine katkı sağlayan bir kavramdır (Aksoy, 1991: 296). Bölgesel vergi yükü, bölgelerdeki vergi gelirlerini, sektörel vergi yükü ise sektörlerin ödedikleri vergilerin GSYİH içindeki paylarının vergi yüküdür (Kütükçü, 1998: 138). Bölgesel vergi yükü çalışmaları, bölgeler arasındaki vergi yükü dengesizliklerinin ortaya konması ve bölgesel kalkınma ile ilgili mali tedbirlerin alınması (Turgut, 2003: 16), sektörler arası vergi yükü dağılımı ise, sektör teşvikleri konusunda ve vergilendirilebilir kapasiteyi sektör bazında ortaya çıkarması açısından önemli bir göstergedir (Turgut, 2003: 14).

Sektörel vergi yükü analizine yönelik Türkiye ekonomisi için 15 yıllık dönemi kapsayan Günay (2007) ekonometrik çalışmasında; ithalat ve ihracattan oluşan dış ticaretin vergi yükü üzerinde pozitif etkisi olduğu, ancak imalat sanayi ve tarım kesiminin milli gelir içindeki payları ile vergi yükü arasında ters orantılı bir ilişki içinde oldukları sonucu elde edilmiştir. Bunun sebebi de, dış ticaretin ekonomilerde diğer sektörlerle göre daha fazla kayıt altında olması, vergilemelerin dış ticaretin gerçekleştiği anda yapılması vb. sebeplerdir. Ancak, imalat sanayi ve tarım sektöründe kayıtdışılık, denetim eksikliği, vergi inceleme oranlarının düşük olması ve yaygın vergisel teşvikler sektörel vergi yüklerinin düşük oluşmasına sebep olmuştur. Bu farklılık sektörel düzeyde vergi yükü dağılımında adaletsizliği göstermektedir (Günay, 2007: 14). Telekomünikasyon sektöründe vergileme tekniklerinin yukarıdaki çalışmadaki sektörlerden dış ticarete benzer özellikte olması, sektörde milli gelir içindeki payına göre daha yüksek vergi yükünün ortaya çıkmasına sebep olabilecektir.

Telekomünikasyon Sektöründe Mali Düzenlemeler

Türkiye'de 1990'lı yıllardan itibaren GSM lisans yetkilerinin verilmesi, 2005 yılında Türk Telekom'un özelleştirilmesi ve sektörde rekabetçi yapının tesisi için özel sektör işletmelerinin faaliyetlerine izin verilmesi

telekomünikasyon sektöründe hızlı bir gelişme ortaya çıkarmıştır. Telekomünikasyon sektöründe sunulan hizmet türlerindeki çeşitlilik ve sunulan hizmetlerin ülkedeki nüfusun büyük bir kısmını doğrudan etkilemesi vergi politikaları açısından sektörü önemli hale getirmiştir. Sektördeki vergisel ve mali düzenlemelere genel olarak bakıldığında; dolaylı vergi yüklerinde ve faaliyet gösteren işletmelerin gelirleri üzerindeki kamu paylarındaki yükseklik temel özelliklerdir.

Telekomünikasyon sektöründe sunulan hizmetlerin vergilendirilmesi Türkiye’de karmaşık bir yapı göstermektedir. 1990’lı yılların sonlarından itibaren farklı dönemlerde yürürlüğe giren sektöre ilişkin yasal düzenlemeler sektör üzerindeki dolaylı vergi yüklerinin artmasına neden olmuş ve vergi yapısını sektörde sunulan hizmet türlerine göre daha karmaşık hale getirmiştir. Bu durum ilgili yasal düzenlemeler ve en son mali uygulamalar dikkate alınarak tablo 4’de gösterilmiştir.

Tablo 4: Telekomünikasyon Sektöründe Mali Yükümlülükler

Mali Yükümlülükler	Mobil Hizmetler	Sabit Hizmetler	İnternet Hizmetleri	Diğer Elektronik Haberleşme Hizmetleri
Özel İletişim Vergisi (Aboneliğin İlk Tesisinde)*	39 TL	-	-	-
Özel İletişim Vergisi (Aylık Fatura Bedelinden)	%25	%15	%5	%15
Katma Değer Vergisi (Aylık Fatura Bedelinden)	%18	%18	%18	%18
Telsiz Ruhsatname Ücreti (İlk Abonelikte)*	15,68 TL	-	-	Hizmetin türüne göre BTK tarafından yayımlanan tarifeye göre alınan maktu ücretler
Telsiz Kullanım Ücreti (Aylık)*	1,31 TL	-	-	
Hazine Payı (İşletmenin Aylık Brüt Gelirinin)	%15	-	-	-
BTK Kurum Masraflarına Katkı Payı (Yıllık net satış hasılatının)	%0,35	%0,35	%0,35	%0,35
Evrensel Hizmet Geliri (Yıllık net satış hasılatının)	-	%1	%1	%1
Evrensel Hizmet Geliri (Hazine Payının-Aylık -)	%10	-	-	-
Haberleşme Vergisi	-	%1	-	-
Telekomünikasyon yeni cihaz satışından alınan vergiler	%18(KDV)			
--Katma Değer Vergisi	%20(ÖTV)			
--Özel Tüketim Vergisi				
Telekomünikasyon Kurumlarının Kârları Üzerinden Alınan Vergiler (Kurumlar Vergisi)	%20			

Kaynak: İlgili yasal düzenlemelerden yararlanılarak oluşturulmuştur. *Maktu tutarlar 2013 yılında yürürlükte olan tutarlardır.

Mobil Telekomünikasyon Hizmetlerinde Vergi Yükü

Mobil iletişim; iletişim sistemleri içinde en yeni, gelişmiş ve popüler olanıdır. Güvenli ve kaliteli hizmet sunumu tüketicileri mobil telefonların kullanımına itmektedir. Ayrıca, iletişimi kolaylaştırmakta, haberleşme alanında insanlara kolaylıklar sağlamakta, dünya üzerinde bir dolaşım serbestliği tanımaktadır (Saraçoğlu, 2008:1). Gelişmekte olan ülkelerde mobil telefonlar ile sabit telefonların birbirine ikame oldukları, gelişmiş ülkelerde ise, birbirini tamamlayıcı özelliklere sahip oldukları belirtilmektedir. Ancak günümüzde, mobil telekomünikasyon

hizmetlerinin gerek yatırımların daha kısa sürelerde yapılabilmesi, gerekse sunduğu katma değerli hizmetlerin çeşitliliği nedeniyle daha etkili olduğu düşünülmektedir (Bağdadioğlu ve Çetinkaya, 2008 : 3-4).

2013 ikinci çeyreği itibarıyla Avrupa ülkeleri içinde en yüksek mobil penetrasyon oranına sahip ülkeler Finlandiya, Danimarka, Portekiz, Avusturya ve İsveç'tir. AB ülkelerinin ortalama mobil penetrasyon oranı %139.9 iken Türkiye'de %89.9'dur (BTK, 2013: 49). Türkiye'de 2013 yılı ikinci çeyrekte toplam mobil trafik hacmi 47,76 milyar dakika olarak gerçekleşmiştir. 2013 yılı ikinci üç aylık dönemi trafik bilgileri bir önceki üç aylık dönemle kıyaslandığında toplam trafiğin %11.3 oranında, geçen senenin aynı dönemi ile kıyaslandığında ise %9.8 oranında arttığı görülmektedir (BTK, 2013: 56). Mobil telekomünikasyon sektöründeki hızlı büyüme trendi, devlet tarafından vergilerin fiskal amaçlarının ön planda tutulmasına neden olmuş ve diğer amaçlar (ekonomik, sosyal vb.) göz ardı edilerek, sektör üzerindeki dolaylı vergi yükünün artmasına neden olmuştur.

Türkiye'de mobil iletişim üzerinden gerek ilk abonelik sırasında, gerekse izleyen süreçte çok sayıda vergi ve benzeri ücret – paylar alınmaktadır (Saraçoğlu, 2007:133). Bu yükümlülükler, ilgili yasal düzenlemeler ışığında ayrıntılı olarak aşağıda verilmiştir:

- *Özel İletişim Vergisi (Aboneliğin İlk Tesisinde)*: Mobil telefon aboneliğinin ilk tesisinde (01.01.2013 tarihinden itibaren uygulanmak üzere belirtilen tutar; 39,00 TL) özel iletişim vergisi alınır. Bu tutar, her yıl bir önceki yıla ilişkin olarak 213 sayılı Vergi Usul Kanunu hükümlerine göre belirlenen yeniden değerlendirme oranında artırılmak suretiyle uygulanır (Gider Vergileri Kanunu, 39.madde).

- *Özel İletişim Vergisi*: 26 Kasım 1999 tarih ve 4481 sıra sayılı Deprem Vergileri Kanunu'nun 8.maddesine göre; "31.12.2003 tarihine kadar uygulanmak üzere her nevi cep telefonu işletmecileri tarafından verilen (ön ödemeli kart satışları dahil) tesis, devir, nakil ve haberleşme hizmetleri ... %25 oranında özel iletişim vergisine tabidir." Ancak, 25/12/2003 tarihli ve 5035 sayılı Kanunun 45 inci maddesiyle düzenlenmiş 6802 sayılı Gider Vergileri Kanunu'nun 39. Maddesinde özel iletişim vergisi kalıcı hale getirilmiştir. Gider Vergileri Kanunu'nun 39/a maddesine göre "Her nevi mobil elektronik haberleşme işletmeciliği kapsamındaki (ön ödemeli kart satışları dahil) tesis, devir, nakil ve haberleşme hizmetleri %25 oranında özel iletişim vergisine tabidir."

-*Katma Değer Vergisi*: Posta, telefon, telgraf, teleks ve bunlara benzer hizmetler ile radyo ve televizyon hizmetleri KDV'nin konusu içindedir (KDV Kanunu 1/3-a). Katma değer vergisi oranı %18 olarak uygulanmaktadır.

-*Telsiz Ruhsatname Ücreti (İlk Abonelikte)*: Mobil iletişim ilk aboneliğinde, 2813 sayılı Telsiz Kanunu'nun 27. Maddesi uyarınca tahsil edilir. 2013 yılı itibarıyla maktu 15,68 TL'dir.

-*Telsiz Kullanım Ücreti (Aylık)*: Mobil aboneliğin devamında 2813 sayılı Kanun'un 27.md.'ye göre tahsil edilir. Abonelerin kullanımlarından bağımsız olarak aylık 1,31 TL faturalara yansıtılmaktadır. Yıllık 15,72 TL'dir.

-*Hazine Payı*: Mobil iletişim sektöründe faaliyet gösteren işletmeciler aylık brüt gelirlerinin %15'ini Hazine Payı olarak ödemek zorundadırlar. "Brüt gelirin yüzde 15'i Hazine'ye ödendiğine göre, Hazine'ye ödenen tutarın ayrıca KDV'si ve ÖİV'sinin de alınması, adil bir vergilendirme değildir" (Kızılot, 2007a).

-*BTK Kurum Giderlerine Katkı Payı*: Ülkemizde Kurum Giderlerine Katkı Payı düzenlemesi Elektronik Haberleşme Kanunu'nun "Yetkilendirme Ücreti" başlıklı 11. Maddesinde; "Kurum; pazar analizi, düzenlemelerin hazırlanması ve uygulanması, işletmecilerin denetlenmesi, teknik izleme ve denetleme hizmetleri, piyasanın kontrolü, uluslararası işbirliği, uyumlaştırma ve standardizasyon çalışmaları ve diğer faaliyetleri ile her türlü idarî giderlerinden kaynaklanan masraflara katkı amacıyla işletmecinin bir önceki yıl net satışlarının binde beşini geçmemek üzere, uluslararası yükümlülükler de dikkate alınarak işletmecilerden idarî ücret alır" şeklinde düzenlenmiştir. Mobil sektörde faaliyet gösteren işletmeciler, elde ettikleri brüt gelirin, onbinde 35 (%0,35)'ini kurum giderlerine katkı payı olarak ödemektedirler.

-*Evrensel Hizmet Geliri*: Evrensel hizmet geliri, 5369 sayılı Evrensel Hizmetin Sağlanması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un Evrensel Hizmetin Gelirleri başlıklı 6. Maddesinde düzenlenmiştir. Kanun'un 6/c md., "GSM işletmecileri, Hazineye ödeyecekleri payın % 10'luk kısmını, ödendiği ay içerisinde" Ulaştırma, Haberleşme ve Denizcilik Bakanlığı'na bildirip ödemek zorundadırlar.

Mobil telekomünikasyon hizmetlerinde vergi yükü ilk aboneliğin başladığı yıl daha yüksektir. Bunun en temel sebebi maktu olarak aboneden ilk abonelik anında tahsil edilen özel iletişim vergisi ve telsiz ruhsat ücretidir. Aşağıdaki tabloda bir abonenin ödediği tutarların ne kadar kısmının işletmeciye, ne kadarının ise kamuya değişik isimlerle

aktarıldığı gösterilmektedir. Tablo 5 incelendiğinde; Türkiye’de mobil telekomünikasyon işletmecilerinin doğrudan kurum gelirleri üzerinden ödediği yükümlülükler yanında, ÖİV ve KDV gibi vergisel yükümlülükler yoluyla kamuya aktardığı mali kaynakların yüksek olduğu görülmektedir. Kesintiler toplamının işletmeciye kalan net gelirlere oranı %61 düzeyindedir. Aynı zamanda aboneye yansıyan maliyetlerin kullanım bedeline oranı ise %51’dir. Bu durum, mobil telekom operatörlerinin gelirleri/kârları üzerinde azaltıcı etki yaparken, aynı zamanda mobil telefon kullanıcılarının kullanım maliyetlerini arttırmaktadır. Sektördeki firmaların yatırım, büyüme ve kârlılık politikaları üzerinde olumsuz etkiler ortaya çıkarabilir sonuçlar yaratmaktadır.

Tablo 5: Mobil İletişimde Kesintiler ve İşletmeciye Kalan Net Gelir

Örnek:	İlk Abonelik (TL)	Diğer Yıllar (TL)
-Aylık Kullanım Süresi: 100dk. -Varsayılan dk. Ücreti: 20 Kr. -Aylık Kullanım Bedeli (vergiler hariç): 20 TL		
Yıllık Kullanım Bedeli (vergiler hariç)	200	200
Hazine Payı (%15)	30	30
BTK Kurum Masraflarına Katkı Payı (%0,35)	0,7	0,7
Evrensel Hizmet Geliri (Hazine Payının %10’u)	3	3
İşletmeciye Net Kalan	166,3	166,3
-Özel İletişim Vergisi (İlk Abonelikte –Maktu-)	39	-
Telsiz Ruhsat Ücreti (İlk Abonelikte –Maktu-)	15,68	-
Telsiz Kullanım Ücreti (yıllık:1,31x12)	15,72	15,72
Özel İletişim Vergisi (200x%25)	50	50
Katma Değer Vergisi (200x%18)	36	36
Kesintiler Toplamı	156,40	101,72
Kesintiler Toplamının İşletmeciye Kalan Net Gelire Oranı	%94	%61
<i>Aboneye Yansıyan Maliyet Toplamı</i>	156,40	101,72
<i>Aboneye Yansıyan Maliyetin Kullanım Bedeline Oranı</i>	%78	%51

Kaynak: KIZILOL, Ş. (2007a) ve (2007b)’den yararlanılarak düzenlenmiştir.

Türkiye’de mobil telekomünikasyon iletişimde kullanılan cihazlar da ağır vergilere tabidir. İthal edilen her bir cihaz için Maliyet, Sigorta ve Nakliye (M.S.N) ücretine % 25 oranında bir Özel Tüketim Vergisi uygulanmaktadır. Bu vergi, bir cihaz miktarının % 25’lik ithalat fiyatı 100 TL’nin altındaysa uygulanan 100 TL’lik bir ‘taban’ miktarına sahiptir. 2011 yılında asgari taban seviye, 50 TL’den 100 TL’ye arttırılırken Özel Tüketim Vergisi de %20’den %25’e çıkarılmıştır. Özel Tüketim Vergisine ek olarak cihaz fiyatı, ayrıca Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu’na ödenen %6’lık bir vergiye de tabidir (GSMA, 2012: 6). Bu durum sektörde kullanılan cihazlara olan tüketici talebi üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.

Mobil telekomünikasyon sektöründeki yüksek vergi yükü, telekomünikasyon pazarının büyümesini engellemekte, tüketiciler üzerinde tüketimi kısıtıcı baskı oluşturmakta, faaliyet gösteren işletmecilerin yatırım yapmalarına engel olmakta ve sektöre yeni şirketlerin girişini engellemektedir (Saraçoğlu, 2007: 161).

Sabit Telekomünikasyon, İnternet ve Diğer Elektronik Haberleşme Hizmetlerinde Vergi Yükü

Sabit telekomünikasyon, İnternet ve diğer elektronik haberleşme hizmetleri alanında sunulan hizmetlerle ilgili mali yükümlülükler aşağıda ayrıntılarıyla açıklanmıştır:

- **Özel İletişim Vergisi:** Gider Vergileri Kanunu’nun 39/d maddesine göre; “Diğer elektronik haberleşme hizmetleri (Kanun’un a, b ve c bendleri dışında kalan) %15 oranında özel iletişim vergisine tabidir.” Aynı Kanun’un 39/3 maddesine göre; “Kablolü, kablosuz ve mobil internet servis sağlayıcılığı hizmeti %5 oranında özel iletişim vergisine tabidir.”

-**Katma Değer Vergisi:** Posta, telefon, telgraf, teleks ve bunlara benzer hizmetler ile radyo ve televizyon hizmetleri KDV’nin konusu içindedir (KDV Kanunu 1/3-a). Katma değer vergisi oranı %18 olarak uygulanmaktadır.

-*BTK Kurum Giderlerine Katkı Payı*: İşletmecilerin elde ettikleri brüt gelirin, onbinde 35 (%0,35)'i olarak sektörde düzenleyici kurum olarak faaliyet gösteren Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu'nun giderlerine katılım karşılığı alınmaktadır.

-*Evensel Hizmet Geliri*: Kanun'un 6/b md., "GSM işletmecileri dışındaki işletmeciler ve Türk Telekom, yıllık net satış hasılatının % 1'ini, izleyen yılın Nisan ayı sonuna kadar" Ulaştırma, Haberleşme ve Denizcilik Bakanlığı'na bildirip ödemek zorundadırlar.

-*Haberleşme Vergisi*: Belediye sınırları ve mücavir alan içinde tahsil edilen telefon, teleks, faksimile ve data ücretleri üzerinden alınmaktadır. Verginin oranı % 1'dir, mükellefi ise ilgili telekomünikasyon işletmecileridir. Vergi aylık olarak takip eden ayın sonuna kadar ilgili belediyeye telekomünikasyon işletmecisi şirket tarafından bildirilip ödenmek zorundadır (Pehlivan, 2010: 380). Türk Telekom sabit telefon ve data tahsilatlarından bu vergiyi ödemekle mükellef olmakla birlikte, Türk Telekom'dan sabit telefon ve data altyapı hizmeti alan ve üzerinden son kullanıcılara sabit telefon ve internet hizmeti veren diğer işletmeciler, verdikleri sabit telefon ve internet hizmetlerinden yaptıkları tahsilatlardan, faturalamayı ve tahsilatı kendileri gerçekleştirdikleri durumlarda, haberleşme vergisi ödememektedirler (Yased, 2012: 125).

Tablo 6: Sabit Telekomünikasyon Hizmetlerinde Kesintiler ve İşletmeciye Kalan Net Gelir

Örnek:	Diğer Yıllar (TL)
-Aylık Kullanım Süresi: 100dk. -Varsayılan dk. Ücreti: 20 Kr. -Aylık Kullanım Bedeli (vergiler hariç): 20 TL	
Yıllık Kullanım Bedeli (vergiler hariç)	200
BTK Kurum Masraflarına Katkı Payı (%0,35)	0,7
Evensel Hizmet Geliri (Satış Hasılatının % 1'i)	2
Haberleşme Vergisi (Satış Hasılatının % 1'i)	2
İşletmeciye Net Kalan	195,3
Özel İletişim Vergisi (200x%15)	30
Katma Değer Vergisi (200x%18)	36
Kesintiler Toplamı	66
Kesintiler Toplamının İşletmeciye Kalan Net Gelire Oranı	%34

Sabit telekomünikasyon hizmetleri üzerindeki vergi yükü mobil telekomünikasyon ile kıyaslandığında daha düşüktür. Bu durum tablo 5 ve tablo 6'da yer alan hesaplama örneklerinde açık bir şekilde görülmektedir. Mobil telekomünikasyonda kesintiler toplamının işletmeciye kalan net gelire oranı devam eden aboneliklerde %61 iken sabit telekomünikasyon hizmetlerinde bu oran %34'tür.

Telekomünikasyon sektöründe yıllardır sabit operatör ve mobil operatörler arasında haksız bir şekilde farklı vergi uygulamaları bulunmaktadır. İki operatör arasındaki ilk ayırım hazine payı olarak karşımıza çıkmaktadır. Mobil operatörler brüt satış tutarının yüzde 15'ini hazine payı olarak öderken, sabit operatörlerde böyle bir mali yükümlülük bulunmamaktadır. Sektördeki ikinci önemli vergi kalemi ise 1999 Marmara depreminden sonra 2002 yılına kadar uygulanmak üzere "geçici" olarak getirilmiş bir vergiyken iki kez uzatıldıktan sonra, kalıcı hale dönüşen Özel İletişim Vergisi'dir. Burada da hemen sabit-mobil ayırımı dikkat çekmektedir. Sabit taraftaki ÖİV yüzde 15 seviyesinde iken, mobil tarafta bu oran yüzde 25'tir (<http://www.euractiv.com.tr/>: 05.11.2013).

Leonard Waverman tarafından hazırlanan "Türkiye'de Mobil Telefonların Vergilendirilmesinin Ekonomik Etkileri" başlıklı analizde, mobil kullanıcılarına sabit hat kullanıcılarına uygulanandan daha fazla vergi uygulanmasının hiçbir ekonomik dayanağı olmadığı ifade edilmektedir. Raporda şu yargıda bulunmaktadır: "Mobil telefon bir lüks değildir; Türkiye'de sabit hat telefonundan daha fazla mobil telefon kullanıcısı bulunuyor. Mobil telefonlara uygulanan yüksek vergiler, sabit hat ve mobil sektörleri arasındaki rekabeti düşürdüğünden her iki sektörün operatörleri daha az yatırım yapmaktadırlar", "Hem sabit hat hem de cep telefonu kullanıcıları ve operatörlerinin Türk ekonomisinin birçok başka sektöründeki tüketici ve üreticilerden daha yüksek vergi ödedikleri, ancak kendi içlerinde de asimetrik bir durum olduğunun altını çizmektedir. Yüksek vergi oranları sabit hat sektöründe yapay bir ikame oluşturmakta ama aynı zamanda da telekomünikasyon sektörünün yasal düzenlemesiyle ilgili politikanın kilit noktası olan "platform tarafsızlığı" veya "teknoloji tarafsızlığı" kurallarını da ihlal etmektedir" değerlendirmesi yapılmaktadır (<http://www.euractiv.com.tr/>: 05.11.2013).

Telekomünikasyon Sektöründe Sektörel Vergi Yükü

Tablo 7: Telekomünikasyon Sektöründe Mali Yükümlülükler

Vergi Türü	2011	2012
Özel İletişim Vergisi (Toplam) ¹	4.420.621.000	4.477.310.000
Dahilde Alınan KDV (Toplam)	46.860.118.000	53.150.720.000
-Dahilde Alınan KDV'den Sektör Payı ²	4.868.054.130	5.418.595.100
Kurumlar Vergisi (Toplam)	29.233.725.000	32.111.820.000
-Kurumlar Vergisinden Sektör Payı ³	1.135.480.065	1.300.027.804
Hazine Payı ⁴	2.247.058.885	2.484.469.427
Evrensel Hizmet Geliri (Toplam) ⁵	345.349.414,50	383.848.688,60
Evrensel Hizmet Geliri (Mobil)	224.705.888,5	248.446.942,7
Evrensel Hizmet Geliri (Sabit ve Diğer)	120.643.526	135.401.745,9
Haberleşme Vergisi ⁶	73.745.997	72.532.266
BTK Kurum Masraflarına Katkı Payı ⁷	94.656.608,1	105.361.571,4
TOPLAM¹⁺²⁺³⁺⁴⁺⁵⁺⁶⁺⁷	13.184.966.100	14.242.144.857

Tablo %7 ve tablo 8'de vergi gelirlerine ilişkin veriler Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü'nün 2014 Bütçe Gerekçelerinde *Bütçe Performansı* belgesi tablo 18'den alınmıştır. Telekomünikasyon sektörüne isabet eden paylar ise;

Dahilde Alınan KDV'den Sektör Payı: Sektör yıllık gelirlerinin katma değer vergisi oranı ile çarpılması sonucu,

Kurumlar Vergisinden Sektör Payı: Türk Telekom ve mobil operatörlerin yıllık kârlarının kurumlar vergisi oranı ile çarpılması sonucu,

Hazine Payı: Mobil operatörlerin gelirleri toplamının %15'i oranında,

Evrensel Hizmet Geliri: Mobil operatörler için hazine payının %10'u, diğer telekomünikasyon firmaları için yıllık gelirlerinin %1'i,

Haberleşme Vergisi: Türk Telekom gelirlerinin %1'i olarak,

BTK Kurum Masraflarına Katkı Payı: Yıllık gelirlerin %0,35'i olarak hesaplanmıştır.

Kurumlar vergisi hesaplamalarında, sabit ve mobil operatörlere ilişkin kâr rakamları yayımlanmasından dolayı sektörde faaliyet gösteren diğer firmalar hesaplamalara dahil edilmemiştir. Maliye Bakanlığı tarafından vergi gelirlerinin sektörler itibariyle yayımlanmaması ve telekomünikasyon sektöründe vergi dışı diğer mali yükümlülüklerin ilgili kurumlar tarafından tahsil edilip açıklanmaması hesaplamaların bu kısıtlar içinde tarafımızca yapılmasını zorunlu kılmıştır. Bu hesaplamalar tam olarak sektördeki mali yükümlülükleri ortaya çıkarmamasına rağmen, yaklaşık bir değerlendirmenin yapılmasında yardımcı olabilecek niteliktedir.

Tablo 8: Telekomünikasyon Sektöründe Vergi Yükü

	2011	2012
Sektördeki Vergi vb. Ödemeler/ Telekomünikasyon Sektörü Yıllık Geliri	0,49	0,47
Sektördeki Vergi vb. Ödemeler/Toplam Vergi Gelirleri	0,048	0,046
Sektördeki Vergi vb. Ödemeler/Bütçe Gelirleri Toplamı	0,042	0,040
Özel İletişim Vergisi/ Toplam Vergi Gelirleri	0,016	0,014
Özel İletişim Vergisi/ Bütçe Gelirleri Toplamı	0,014	0,012
Özel İletişim Vergisi/ Dahilde Alınan Mal ve Hizmet Vergileri	0,036	0,033

Kaynak: Tablo 7'de yer alan verilerle, Bütçe Performansı 2014 s.20'deki verilerden yararlanılarak hesaplamalar yapılmıştır.

Telekomünikasyon sektörünün kamuya yönelik yarattığı gelir türleri belirli kısıtlar içinde tahminlenerek oluşturulan sektörel vergi yükü sonuçlarına göre; telekomünikasyon sektöründeki sektörel vergi yükü %50'ler civarındadır. Bu durum sektörün yıllık oluşturduğu gelirlerin yarısını kamuya değişik isimlerle gelir olarak aktardığını göstermektedir. Bu yük doğrudan ve dolaylı yükümlülüklerin tümünü kapsamaktadır. Ancak hesaplamalarda sabit ve mobil operatörler dışındaki elektronik haberleşme sektöründe faaliyet gösteren diğer firmalara ilişkin verilere ulaşılamadığından dolayı yer verilememiştir. Bunlara ilişkin mali yükümlülükleri de hesaplamalara dahil ettiğimizde

sektörel vergi yükünün %50'lerin üzerinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Telekomünikasyon sektöründe alınan mali yükümlülüklerin toplam vergi gelirleri içindeki payı yaklaşık %5'ler, toplam bütçe gelirleri içindeki payı ise %4'ler seviyesindedir. Bu durum sektörün kamu gelirlerine katkısını ortaya koymak adına önemlidir. Telekomünikasyon sektörünün kamu gelirlerine en önemli vergisel katkısı özel iletişim vergisidir. Özel iletişim vergisinin vergi gelirleri içindeki payı %1,5, kamu gelirleri toplamı içindeki payı ise %1,2; dahilde alınan mal ve hizmet vergileri (KDV, ÖTV, BSMV, Şans Oyunları V. ve ÖİV) içindeki payı ise %3,5-4 civarındadır. Bütçe performansı 2014'te BÜMKO tarafından yayımlanan verilere göre; 2011 ve 2012 yılında bir önceki yıllara kıyaslandığında özel iletişim vergisi %7,1 ve %1,3 oranında artış göstermiştir.

SONUÇ

Türkiye'de telekomünikasyon sektöründe en ağır vergisel yükümlülükler mobil telekomünikasyon alanındadır. Mobil pazarda uygulanan vergi politikalarında yapılacak indirimlerin hem ekonomi üzerinde, hem de devletin vergi gelirleri üzerinde önemli etkileri olacaktır. Vergi indirimleri nedeniyle başlangıçta vergi gelirlerinde bir azalış yaşansa bile, yapılan araştırmalarda uzun vadede artan kullanım oranları, pazarın büyümesinden kaynaklanan istihdam, yatırım artışları, GSYİH üzerinde olumlu etkiler ortaya çıkaracaktır. Kamu vergilendirme politikalarında telekomünikasyon sektörüne yönelik vergi politikaları oluşturulurken ve vergi politikalarında değişiklikler yapılırken vergilerin sadece fiskal etkilerinin değil, bununla birlikte ekonomik etkilerinin ve sektör/ sektör ekosistemi üzerinde ortaya çıkaracağı geniş etkilerin de düşünülmesi gerekmektedir. Vergi indirimlerinin sektörde ortaya çıkaracağı katma değer artışı uzun vadede kamu gelirlerindeki azalışı telafi edebilecek özelliktedir.

Hükümetlerin bireylerin tüketim alışkanlıklarını dikkate alarak yüksek oranlarda vergileme yaptığı telekomünikasyon sektöründe, gelecekte yapılacak vergi düzenlemelerinde sektördeki vergi yüklerini ve sektörün bileşenleri arasındaki vergilendirme asimetrisini azaltmak için aşağıdaki düzenlemelerin yapılması gerekir:

324

Mobil telekomünikasyon alanındaki vergi yükleri Türkiye'yi dünyada en yüksek vergi yüküne sahip ülke konumunda bulundurmasının yanında, M2M (mobil makineler arası iletişim) ve MVNO (sanal mobil ağ operatörleri) gibi büyüme potansiyeline sahip mobil uygulama alanlarının genişlemesini ve mobil penetrasyon oranlarında %100 değerinin üzerine çıkışı engellemektedir. Mobil telekomünikasyon üzerinden alınan maktu ve nisbi vergilerde tadcici olarak yapılacak vergi indirimlerinin, yeni abonelik kazanımı ile mobil penetrasyonu arttıracığı, ortaya çıkan katma değerden mobil operatörler dışında cihaz üreticilerinin ve yazılım sektöründeki diğer firmalarında yararlanması ile sektörün ekonomik büyümeye daha fazla katkısının olacağı beklentisi hakimdir. Telekomünikasyon alanında platform tarafsızlığı ilkesinin gerçekleştirilmesi için mobil ve sabit telekomünikasyonda farklı olarak uygulanan özel iletişim vergisi oranları eşitlenip, mobil alandaki %25'lik oran sabit hizmetler için uygulanan %15'e çekilmelidir.

Mobil telekomünikasyon alanında mobil işletmecilerin ve MVNO'ların en ağır mali yükümlülüklerinden bir tanesi de aylık brüt gelirleri üzerinden %15 oranında ödedikleri hazine payıdır. Yazılım ürünlerinin mobil teknolojiler üzerinden oluşturulmasında ortaya çıkan kazançlar üzerinden de hazine payı alınmaktadır. Bu durum elektronik haberleşme şebekelerinin kullanımını sınırlandırıcı özelliktedir. Yazılım ürünleri dışındaki ürünlere tanınan vergisel istisnaların elektronik haberleşme sistemleri üzerinden yapılacak teslimleri de kapsayacak şekilde genişletilmesinin sektörün gelişmesine katkı sağlaması beklenebilir.

Sabit telekomünikasyon hizmetleri alanında, özel iletişim vergisi mobil iletişime göre daha düşüktür. Ancak, sektörde sadece Türk Telekom'a yönelik olarak uygulanan ve belediye gelirleri içinde düzenlenen Haberleşme Vergisi uygulaması, Türk Telekom'un tahsil ettiği telefon, telex, faksimile ve data ücretlerinden alınmaktadır. Sabit hizmetlerde vergi yükünü azaltmak için bu verginin kaldırılması gerekir.

Telekomünikasyon sektöründe sektörün farklı bileşenlerine ve hizmetlerin türüne göre çok farklı vergi ve kamusal mali yükümlülüklerin bulunması, sektördeki firmalar arasında vergi adaletsizliği yaratmakta ve vergileme usullerini daha karmaşık hale getirmektedir. Sektörün ekonomide yaratacağı katma değeri daha da arttırmak için vergi vb. mali yükümlülüklerin azaltılması (ÖİV, KDV, Hazine Payı), bazı yükümlülüklerin de (ilk abonelikte alınan maktu ÖİV, telsiz ruhsatname ücreti, telsiz kullanım bedeli) vergileme sistemini sadeleştirmek ve mali yükleri azaltmak için tümüyle kaldırılması gerekir.

KAYNAKÇA

- AKSOY, Ş. (1991), Kamu Maliyesi, Filiz Kitabevi, İstanbul.
- ARIÖZ, A. (2005), Telekomünikasyon Sektöründe Serbestleşme Süreci, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Uzmanlık Tezleri Serisi No: 69, Ankara.
- BAĞDADIÖĞLU, N. ve ÇETİNKAYA, M. (2008), “Türk Mobil Telekom Sektörünün Vergilendirilmesi Vergi Yükü Analizi ve Olası Bir Vergi İndiriminin Etkileri”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, <http://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/423>, (Erişim: 03.09.2013).
- BİLİCİ, N. (2007), Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri, Seçkin Yayınevi, 3.Basım, Ankara.
- BTK (2013), “Türkiye Elektronik Haberleşme Sektörü 3 Aylık Pazar Verileri Raporu”, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Ankara.
- BÜMKO (2013), Bütçe Gerekçeleri 2013 ve 2014 Bütçe Performansı, Maliye Bakanlığı Bütçe ve Mali Kontrol Genel Müdürlüğü, www.bumko.gov.tr, (Erişim: 08.11.2013).
- ÇAKAL, R. (1996), Doğal Tekellerde Özelleştirme ve Regülasyon, DPT Uzmanlık Tezi, Yayın No: DPT 2455, Ankara.
- DICKGREBER, F. and MATSSON, J. (2013), Taxing Telecom: The Case for Reform, AT Kearney, <https://www.atkearney.com/documents/10192/1046683/Taxing+Telecom-The+Case+for+Reform.pdf/>, (Erişim: 16.11.2013).
- DPT (2007), Bilgi ve İletişim Teknolojileri Özel İhtisas Komisyonu (ÖİK) Telekomünikasyon Alt Komisyonu Raporu, Devlet Planlama Teşkilatı Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007-2013, Ankara.
- ENER, U. (2002), “Telekom Sektörü Üzerindeki Vergi Yükü”, <http://kutuphanem.bilgievi.gen.tr/indir.aspx?id=16915>, (Erişim: 07.10.2013).
- EROL, M. (2003), Doğal Tekellerin Düzenlenmesi ve Telekomünikasyon Sektöründe Düzenleyici Kurum, DPT Uzmanlık Tezi, Yayın No: DPT 2680, Ankara.
- EŞ, M. (2002), Kamu Maliyesi (Ders Notları), Kütahya.
- GSMA (2007), Cep Telefonu Vergilerine Dair Global Ölçekte Bir İnceleme 2006-2007, Tam Kapsamlı Rapor, Deloitte: 1-68.
- GSMA (2011), Global Mobile Tax Review 2011, <http://www.gsma.com/publicpolicy/wp-content/uploads/2012/03/gsmaglobaltaxreviewnovember2011.pdf>, (Erişim: 07.10.2013).
- GSMA (2012a), Türkiye’de Mobil Telefon Hizmeti ve Vergilendirme, http://www.gsma.com/publicpolicy/wp-content/uploads/2012/05/turkey_tax_report_turkish.pdf, (Erişim: 13.10.2013).
- GSMA (2012b), Mobil Telephony and Taxation in Latin America, <http://www.gsma.com/publicpolicy/wp-content/uploads/2012/12/GSMA-2012-Latin-America-Tax-ReportWEBv2.pdf>, (Erişim: 16.10.2013).
- GÜNAY, K. (2007), Türkiye’de Vergi Yükü ve Kapasitesi Hesaplaması Üzerine Örnek Bir Çalışma, www.vergiportali.com/doc/Vergikapasitesi.pdf, (Erişim: 09.10.2013).
- HISALI, E. (2007), Review of Sector Taxation Policies and Determining the Elasticity of Penetration and Price of the Various Telecommunication Services in Uganda, Uganda Communications Commission, <http://www.ictregulationtoolkit.org/Documents/Document/Document/3377>, (Erişim: 02.11.2013).
- ITU (2009), Yearbook of Statistics Telecommunication/ICT Indicators 1999-2008, International Telecommunication Union, Switzerland, December 2009.
- İÇÖZ, Ö. (2003), Telekomünikasyon Sektöründe Regülasyon ve Rekabet, Rekabet Kurumu Uzmanlık Tezi, Yayın No: 0098, Ankara.
- KIZILOĞLU, Ş. (2007a), “Alkollü İçki, Otomotiv ve İletişim Sektöründe Vergileme Sorunları”, İşveren Dergisi, Eylül 2007, http://tiskweb.com/isveren_sayfa.asp?yazi_id=1860&id=91, (Erişim: 18.10.2013).

KIZILOĞLU, Ş. (2007b), “Cepten ‘Alo’ Demenin 7 Ayrı Vergisi Var”, Hürriyet Gazetesi, 8 Ağustos 2007, www.hurriyet.com.tr/yazarlar/7045372.asp, (Erişim: 03.11.2013).

KIZILOĞLU, Ş. (2007c), “50 Ülkenin Lideri Türkiye”, Hürriyet Gazetesi, 26 Temmuz 2007, www.hurriyet.com.tr/yazarlar/6961341.asp, (Erişim: 03.11.2013).

KÜTÜKÇÜ, A. (1998), “Türkiye’de Vergi Yüğü (1987-1997)”, Sayıştay Dergisi, 31: 136-144.,

MB-APK (1986), Türkiye’de Vergi Yüğü (1975-1984), Maliye ve Gümrük Bakanlığı Planlama ve Koordinasyon Kurulu, Yayın No: 1986/275, Ankara.

ORUÇ, E., GÜNGÖR, M., EVREN, G., CANTEKİNLER, M.K. ve GÜÇLÜ, T., (2003a), Özelleşme, Serbestleşme ve Düzenleme Etkileşimi, Telekomünikasyon Kurumu Sektörel Araştırma ve Stratejiler Dairesi Başkanlığı, Ankara.

ORUÇ, E., GÜNGÖR, M., EVREN, G., CANTEKİNLER, M.K. ve GÜÇLÜ, T., (2003b), Rekabet Politikası, Telekomünikasyon Kurumu Sektörel Araştırma ve Stratejiler Dairesi Başkanlığı, Ankara.

PEHLİVAN, O. (2010), Vergi Hukuku Genel İlkeler ve Türk Vergi Sistemi, Celepler Matb., Trabzon.

PETEK, A. (2002), “Kamu Kesiminde Düzenleyici Kurumlar ve Politikalar Üzerine Bir Teorik Çerçeve”, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 7, 29-43.

SARAÇOĞLU, F. (2007), Telekomünikasyon Sektörünün Mali Sorunları, İletişim Sektörünün Dünü ve Bugünü (İçinde), Gazi Üniversitesi Maliye-Vergi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yay., Ankara 2008: 89-214.

SARAÇOĞLU, F. (2008), “Mobil İletişim Üzerindeki Vergi Yükünün Analiz ve Yaratdığı Sorunlar”, Mali Kılavuz Dergisi E Makale, <http://www.malikelavuz.com>, (Erişim: 18.10.2013).

TAŞ, M. (2007), “Mobil İletişim ve Vergi Yükünün Analizi”, Yaklaşım Dergisi, Eylül 2007, 177.

TURGUT, S. (2003), Türk Telekomünikasyon Sektöründeki Vergi Yükünün Seçilmiş Avrupa Birliği Ülke Örnekleri İle Karşılaştırmalı Analizi, Telekomünikasyon Kurumu Uzmanlık Tezi, BTK Yayın No: T0121, Ankara.

TÜRK, İ. (1992), Kamu Maliyesi, Turhan Kitabevi, 1.Baskı, Ankara.

YASED, (2012), 2023 Hedefleri Yolunda Bilgi ve İletişim Teknolojileri, Uluslar arası Yatırımcılar Derneği, http://www.deloitte.com/assets/Dcom-Turkey/Local%20Assets/Documents/turkey_tr_yasedsaglik_101212.pdf, (Erişim: 18.11.2013).

_____, “AB ve Türkiye’de Mobil İletişim Hizmetlerinde Vergi Rejimi”, <http://www.euractiv.com.tr/105/link-dossier>, (Erişim: 05.11.2013).

Gider Vergileri Kanunu

Telsiz Kanunu

Katma Değer Vergisi Kanunu

Elektronik Haberleşme Kanunu

Evrensel Hizmetin Sağlanması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun